

Ptaki lub nietoperze zagrożone w trakcie termomodernizacji budynków (lub w innych sytuacjach) - poradnik interwencyjny oraz przepisy prawa (stan prawny aktualny w czerwcu 2018 r.)

Skróty w tekście:

RDOŚ lub GDOŚ: Regionalna lub Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

PINB: Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego

WOS: Wydział Ochrony Środowiska

I. Przepisy prawne dotyczące ochrony ptaków i nietoperzy w/na budynkach

Przystępując do jakichkolwiek prac budowlanych lub remontowych, należy pamiętać, o przepisach prawa chroniących ptaki i nietoperze w budynkach. **Te same przepisy chronią ptaki, nietoperze i inne zwierzęta poza budynkami, np. na terenach zielonych.** Przepisy najważniejsze oznaczono tu na czerwono, przepisy cytowane dosłownie są podane w cudzysłowie.

Mają tu zastosowanie następujące akty prawne i przepisy, które można znaleźć na stronie <http://isap.sejm.gov.pl/> :

1. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
2. **Ustawa o ochronie zwierząt** z dn. 21 sierpnia 1997 (Dz. U. 2017, poz. 1840 ze zm.)
3. Ustawa o ochronie przyrody z dn. 16 kwietnia 2004 (Dz. U. 2018, poz.142)
4. **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt** (Dz.U. 2016, poz. 2183)
5. Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 (Dz. U. 2017, poz. 1332 ze zm.).
6. Ustawa Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. 2017, poz. 2204, ze zm.)
7. Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie z dn. 13 kwietnia 2007 (Dz. U. 2018, poz. 954)
8. Ustawa prawo ochrony środowiska z dn. 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. 2018, poz. 799 ze zm.)
9. Ustawa prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r. (Dz.U. 1995 Nr 147 poz. 713)

Ad. 1. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.:

„**Art. 86.** Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.”

ad 2. Ustawa o ochronie zwierząt z dn. 21 sierpnia 1997:

Złamanie przepisów ustawy o ochronie zwierząt to przestępstwo, a nie wykroczenie, dlatego tu grożą najsurowsze kary!

„**Art. 1. 1.** Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.

(...)

3. Organy administracji publicznej podejmują działania na rzecz ochrony zwierząt, współdziałając w tym zakresie z odpowiednimi instytucjami i organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.”

Art. 6. 1. mówi, że zabrania się zabijania zwierząt (i znęcania się, rozumianego jako zadawanie bólu, cierpienia), podając jednocześnie wyjątki dotyczące m.in. polowań, połowu ryb oraz uboju zwierząt hodowlanych. **Żaden z wymienionych w ust. 1 wyjątków nie występuje w przypadku ptaków lub nietoperzy bytujących w budynkach (lub innych zwierząt chronionych przebywających lub mających swoje siedliska np. na terenach zieleni).**

Art. 6. 1. 9) mówi, że „złośliwe straszenie lub drażnienie zwierząt;” jest zabronione jako znęcanie się nad nimi.

„**Art. 35.1.** Kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1, art. 33 lub art. 34 ust. 1–4 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

1a. Tej samej karze podlega ten, kto znęca się nad zwierzęciem.

2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 1a działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”

(...)

„**4c.** Sąd może orzec przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy, jeżeli ich właściciel lub inna osoba uprawniona do dysponowania nimi na podstawie towarzyszących okoliczności przewidywała albo mogła przewidzieć, że mogą one zostać użyte do popełnienia przestępstwa.

5. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2, sąd orzeka nawiązkę w wysokości od 1000 zł do 100 000 zł na wskazany cel związany z ochroną zwierząt.”

ad 3. Ustawa o ochronie przyrody z dn. 16 kwietnia 2004

„Art. 4. 1. Obowiązkiem organów administracji publicznej, osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych jest dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym.

(...)

Art. 52. 1. W stosunku do dziko występujących zwierząt gatunków objętych ochroną gatunkową mogą być wprowadzone następujące zakazy:

- 1) umyślnego zabijania;
- 2) umyślnego okaleczania lub chwytania;
- 3) umyślnego niszczenia ich jaj, postaci młodocianych lub form rozwojowych;
- 4) transportu;
- 5) chowu lub hodowli;
- 6) zbierania, pozyskiwania, przetrzymywania, posiadania lub preparowania okazów gatunków;
- 7) niszczenia siedlisk lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania;
- 8) niszczenia, usuwania lub uszkodzenia gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk lub innych schronień;
- 9) umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień;
- 10) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny lub transportu w celu sprzedaży okazów gatunków; 11) wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków;
- 12) umyślnego płoszenia lub niepokojenia;
- 13) umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących;
- 14) fotografowania, filmowania lub obserwacji, mogących powodować ich płoszenie lub niepokojenie;
- 15) umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca;
- 16) umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.

(...)

2. W stosunku do gatunków zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być wprowadzone, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i jeżeli nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków zwierząt, odstępstwa od zakazów, o których mowa w ust. 1 i 1a, dotyczące:

- 1) usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków;
- 2) usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, **jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne;**
- 3) chwytania na terenach zabudowanych przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska zabłąkanych zwierząt i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania;
- 4) chwytania zwierząt rannych lub osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczania ich do ośrodków rehabilitacji zwierząt;

(...)

9) zbierania i przechowywania piór ptaków;

(...)

Przepisy karne:

„Art. 131. Kto:

(...)

- 13) wbrew przepisom art. 125 zabija zwierzęta, niszczy rośliny lub grzyby lub niszczy siedliska roślin, zwierząt lub grzybów,
- 14) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową

– podlega karze aresztu albo grzywny.

(...)

Art. 132

Orzekanie w sprawach, o których mowa w art. 131 następuje na podstawie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.”

ad 4. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt

Rozporządzenie to jest aktem wykonawczym do ustawy o ochronie przyrody. Ochroną gatunkową ścisłą obejmuje wszystkie nietoperze i kilkadziesiąt gatunków ptaków, np. pustułkę, jerzyka, wszystkie jaskółki, kawkę, kopciuszkę, mazurkę i wróbla, sikory, szpaka itp.. Gołąb miejski również objęty jest ochroną gatunkową.

Zawiera listy gat. zwierząt objętych ochroną. Ptaki, które można spotkać w budynkach - ścisła ochrona gatunkowa. Wyjątek stanowi kilka gatunków objętych ochroną częściową: gołąb miejski, sroka, wrona siwa, kruk, gawron (na obszarze miast) i mewa srebrzysta i białogłowa. **W praktyce ochrona częściowa nie różni się od ścisłej: takie same zakazy i odstępstwa** (np. gołębi miejskich nie można zabijać, a gdy mają młode także płoszyć lub niszczyć ich gniazda i siedliska), **różnicą tylko to, kto wydaje zgody na niektóre odstępstwa (RDOŚ czy GDOŚ, czyli Regionalna czy Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska).**

Rozporządzenie to wprowadza w stosunku do chronionych zwierząt (m.in. nietoperzy i ptaków wymienionych powyżej), następujące zakazy (§ 6.1.) **[UWAGA: przez „umyślne” rozumie się tutaj także mające dające się przewidzieć skutki, takie,**

których można się spodziewać na podstawie aktualnego stanu powszechnej wiedzy na dany temat i racjonalnego myślenia]:

- 1) umyślnego zabijania;
- 2) umyślnego okaleczania lub chwywania;
- 3) umyślnego niszczenia ich jaj lub form rozwojowych;
- 4) transportu;
- 5) chowu;
- 6) zbierania, pozyskiwania, przetrzymywania lub posiadania okazów gatunków;
- 7) **niszczenia siedlisk** lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania; [np. zamykanie kratkami otworów stropodachu, który jest siedliskiem ptaków lub nietoperzy lub zamurowanie szczeliny w elewacji, w której jest lub było gniazdo; UWAGA! Na zniszczenie siedliska trzeba mieć zgodę RDOŚ, TAKŻE zimą – przyp. aut.]
- 8) **niszczenia, usuwania lub uszkodzenia gniazd**, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk **lub innych schronień**;
- 9) **umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień**; [np. zasłanianie dołotu do gniazda rusztowaniami z siatką, lub w przypadku jerzyków nawet samymi rusztowaniami – przyp. aut.]
- 10) zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany lub darowizny okazów gatunków;
- 11) wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków;
- 12) umyślnego **przemieszczania** z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca;
- 13) umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.

Zakazuje również płoszenia lub niepokojenia ww. zwierząt (§ 6.2.). W przypadku gołębia miejskiego chronione są jaja, pisklęta i dorosłe ptaki. Zakaz niszczenia gniazd, siedlisk i uniemożliwiania dostępu do schronień oraz płoszenia obowiązuje wobec gołębia miejskiego tylko gdy ma on pisklęta ALE należy pamiętać, że może mieć pisklęta cały rok, więc zawsze trzeba to sprawdzić, także w zimie.

Rozporządzenie (§ 9.) pozwala na usuwanie pustych gniazd z budek lęgowych **jedynie w okresie od 16 października do końca lutego**; w przypadku obiektów budowlanych i zieleni puste gniazda można usuwać **jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne. UWAGA! Nie zwalnia to z uzyskania zezwoleń na niszczenie siedliska, jeśli prace powodowałyby jego zniszczenie (np. zamknięcie stropodachu, z którego korzystają/korzystały ptaki, ścięcie drzewa, na którym jest gniazdo). Zawsze, TAKŻE ZIMĄ, konieczna jest zgoda RDOŚ na zniszczenie siedliska, np. kratowanie otworów wentylacyjnych stropodachów czy zamurowanie szczeliny pod parapetem, gdzie było gniazdo ptasie lub kryjówka nietoperza!**

§ 9. dopuszcza też:

- chwywanie zwierząt rannych i osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej lub przemieszczania do ośrodków rehabilitacji zwierząt;
- zbieranie i przechowywanie piór ptaków.

Odstępstwa od innych zakazów wymagają indywidualnej zgody Regionalnej lub Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ/GDOŚ), wydawane są na wniosek strony (art. 56 uoop). Przykład: wniosek o zgodę RDOŚ na zniszczenie siedliska (np. zakratowanie otworów stropodachu, zamurowanie szczeliny gdzie było gniazdo) = „wniosek o odstąpienie od zakazu niszczenia siedlisk”. Formularze wniosków są dostępne w Internecie np. na stronach RDOŚ. Załącznikiem do wniosku zazwyczaj jest ekspertyza przyrodnicza (gdy wymaga jej organ).

WAŻNE! Rozporządzenie w § 10. lit h mówi również **dostosowaniu sposobów i terminów wykonywania prac agrotechnicznych, leśnych, rybackich, budowlanych (w tym hydrotechnicznych), remontowych i innych, tak aby zminimalizować ich wpływ na zwierzęta i ich siedliska.**

ad. 5. Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994

Nakazuje dbałość o środowisko przyrodnicze w trakcie prowadzenia prac budowlanych.

Art. 22 pkt. 1 mówi o tym, że do podstawowych obowiązków kierownika budowy należy zabezpieczenie elementów środowiska przyrodniczego na terenie budowy.

W sprawie prac budowlanych lub rozbiórek, które nie wymagają pozwolenia:

„**Art. 30 ust. 7** Organ administracji architektoniczno-budowlanej **może nałożyć**, w drodze decyzji, o której mowa w ust. 5, **obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia**, o którym mowa w ust. 1, jeżeli ich realizacja może (...) spowodować (...) **2) pogorszenie stanu środowiska (...)**”.

Art. 31 ust 3. stanowi, że właściwy organ **może nałożyć obowiązek uzyskania pozwolenia na rozbiórkę obiektów** jeżeli ich realizacja może spowodować pogorszenie stanu środowiska.

Art. 35 ust. 1 pkt. 1 wskazuje, że **przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę lub odrębnej decyzji o zatwierdzeniu projektu budowlanego właściwy organ sprawdza zgodność projektu budowlanego z wymaganiami ochrony środowiska.**

Art. 50 ust. 1 pkt. 2 mówi, że **właściwy organ (PINB) wstrzymuje roboty budowlane, które są wykonywane w sposób mogący spowodować zagrożenie środowiska (np. gniazd ptaków lub siedlisk nietoperzy w budynkach!).**

Art. 90 oznacza, że kontynuowanie wstrzymanych decyzją prac budowlanych podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2

Ad. 6. Ustawa Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r.

Art. 47.

§ 2. W razie skazania sprawcy za przestępstwo przeciwko środowisku sąd może orzec **nawiązkę** na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (...).

Art. 48.

Nawiązkę orzeka się w wysokości do 100 000 złotych.

Ad. 7. Ustawa prawo ochrony środowiska z dn. 27 kwietnia 2001 r.

Art. 75.

1. **W trakcie prac budowlanych inwestor realizujący przedsięwzięcie jest obowiązany uwzględnić ochronę środowiska** na obszarze prowadzenia prac (...).

2. Przy prowadzeniu prac budowlanych dopuszcza się wykorzystywanie i przekształcanie elementów przyrodniczych **wyłącznie w takim zakresie, w jakim jest to konieczne** w związku z realizacją konkretnej inwestycji.

3. Jeżeli ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa, należy podejmować działania mające na celu naprawienie wyrządzonych szkód, w szczególności przez **kompensację przyrodniczą**.

4. **Właściwy organ administracji w pozwoleniu na budowę szczegółowo określa zakres obowiązków, o których mowa w ust. 1 i 3.** [Na tej podstawie organ może w decyzję o pozwoleniu na budowę (np. ocieplenie budynku) wpisywać wymóg posiadania opinii ornito- lub chiropterologicznej.]

Ad. 8. Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie

Można z niej skorzystać, gdy miała miejsce szkoda w środowisku – np. zniszczenie siedliska gat. chronionego.

Potrzebne są dane ilościowe: np. ile par jakiego gatunku utraciło siedlisko.

Ad. 9. Ustawa prawo łowieckie

Określa kwestie ochrony zwierząt łownych, w przypadku budynków są to kaczka krzyżówka, gołąb grzywacz. Zwierzęta łowne poza polowaniami są tak samo „pod ochroną” jak tzw. „gatunki chronione”, tzn. nie wolno im robić żadnej krzywdy, zabijać, płoszyć, niszczyć schronień, gniazd, jaj itd.!

„**Art. 9. 1.** Ochrona zwierzyny – poza zasadami określonymi w przepisach o ochronie przyrody – obejmuje tworzenie warunków bezpiecznego bytowania zwierzyny, a w szczególności:

(...)

2) **zakaz – poza polowaniami i odłowami – płoszenia, chwywania, przetrzymywania, ranienia i zabijania zwierzyny;**

3) **zakaz wybierania i posiadania jaj i piskląt, wyrabiania i posiadania wydmuszek oraz niszczenia legowisk, nor i gniazd ptasich;**

4) **zakaz sprzedaży, transportu w celu sprzedaży, przetrzymywania w celu sprzedaży oraz oferowania do sprzedaży żywych lub martwych zwierząt łownych, jak również wszelkich łatwo rozpoznawalnych części lub produktów uzyskanych z tych zwierząt, z wyjątkiem tych zwierząt łownych, które zostały pozyskane zgodnie z prawem lub nabyte w inny legalny sposób.**

2. **Starosta może wyrazić zgodę, na okres do 6 miesięcy, na przetrzymywanie zwierzyny, osobie, która weszła w jej posiadanie w wyniku osierocenia, wypadku lub innego uszkodzenia ciała zwierzyny, mając na uwadze potrzebę podjęcia koniecznej opieki i leczenia. Zwierzyna ta powinna następnie być przekazana uprawnionym podmiotom w celu dalszej hodowli.**

(...)

Art. 9a.1. Marszałek województwa, po zasięgnięciu opinii Polskiego Związku Łowieckiego, **może zezwolić na odstępstwo od zakazu płoszenia zwierząt łownych.** Zezwolenie może być wydane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych oraz jeżeli nie jest szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji zwierząt łownych.

2. Zezwolenie jest wydawane na wniosek, który zawiera:

(...)

3. Zezwolenie zawiera:

1) imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy;

2) nazwę gatunku lub gatunków w języku polskim i łacińskim, których będą dotyczyły czynności;

3) wskazanie sposobu, miejsca i czasu płoszenia oraz podmiotów wykonywających tę czynność;

4) określenie warunków realizacji wynikających z potrzeb ochrony populacji gatunków zwierząt łownych i ich siedlisk w rejonie wykonywania czynności;

5) wskazanie podmiotów uprawnionych do wykonania kontroli realizacji wydanego zezwolenia w terenie;

6) określenie terminu złożenia marszałkowi województwa informacji o wykorzystaniu zezwolenia.

(...)

Przepisy karne

Art. 51. 1. Kto:

2) wybiera jaja, pisklęta, niszczy gniazda ptaków lownych lub niszczy ich lęgowiska, (...)

4) niszczy nory i lęgowiska zwierząt lownych (...)

– podlega karze grzywny.

2. W przypadkach określonych w ust. 1 orzekanie następuje w trybie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Prawo – podsumowanie

- **Nietoperze i ptaki związane z budynkami, łącznie z gołębiem miejskim, są objęte ochroną gatunkową. Nie wolno ich zabijać, płoszyć, niszczyć ich jaj, gniazd, siedlisk** (czyli miejsc gdzie się rozmnażają, śpią, czy zimują). Niezależnie od tego, czy dane zwierzęta są objęte ochroną gatunkową - okratowanie otworów wentylacyjnych stropodachu, w którym są zwierzęta jest zabiciem ich ze szczególnym okrucieństwem (śmierć głodowa). To samo dotyczy strącania gniazd jaskółek w okresie lęgowym czy wyrzucania gniazd z pisklętami z budynku oraz niszczenia lęgów i zamurowywania ptaków w szczelinach elewacji. Każde nieuzasadnione lub niehumanitarne zabicie lub innego rodzaju krzywdzenie zwierzęcia (np. płoszenie) jest przestępstwem, a jeżeli nastąpiło ze szczególnym okrucieństwem - przestępstwem z art. 35 ust. 2 **ustawy o ochronie zwierząt**, a sprawca może podlegać karze pozbawienia wolności do lat 5.
- **Przestępstwa i wykroczenia związane z łamaniem prawa chroniącego ptaki i nietoperze w budynkach (lub inne zwierzęta kręgowie w innych sytuacjach, tj. np. jeź w ogrodzie) są ścigane z urzędu.** Najsurowsze kary grożą za przestępstwa wobec zwierząt, tzn. czyny wynikające z łamania przepisów ustawy o ochronie zwierząt.
- **Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1997 nakazuje dbałość o środowisko przyrodnicze w trakcie prowadzenia prac budowlanych. Roboty budowlane, które są wykonywane w sposób mogący spowodować zagrożenie środowiska (którego elementem są ptaki), Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego ma obowiązek wstrzymać (Art. 50 ust. 1 pkt. 2).**
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt nakazuje dostosowanie sposobów i terminów wykonywania prac budowlanych (w tym hydrotechnicznych), remontowych i innych, tak aby zminimalizować ich wpływ na zwierzęta (m.in. ptaki i nietoperze) i ich siedliska (par. 10 pkt. 4 lit. h).**
- **Prace w pobliżu gniazd ptaków lub kryjówek nietoperzy to ZABRONIONE płoszenie**
Prowadzenie prac remontowych w pobliżu ptasich gniazd lub siedlisk nietoperzy (szczególnie kolonii rozrodczych lub nietoperzy hibernujących!) oznacza płoszenie. Płoszenie może być poważnym zagrożeniem dla zwierząt. Może to spowodować nawet śmierć zwierząt (np. dorosłe ptaki będą się bały karmić pisklęta, bo w pobliżu gniazd będą robotnicy na rusztowaniach, spłoszone samice nietoperzy porzucają swoje młode, hibernujące nietoperze obudzą się i będą musiały szukać nowej kryjówki, w wyniku czego mogą nie przeżyć zimy).

II. NISZCZENIE GNIAZD I SIEDLISK

Puste gniazda z obiektów budowlanych lub terenów zieleni (np. drzew, krzewów) można usuwać bez zezwolenia tylko gdy zmuszają do tego względy bezpieczeństwa i sanitarne, a jeżeli takie względy zachodzą, to i tak puste gniazdo bez dodatkowego zezwolenia RDOŚ można usunąć WYŁĄCZNIE pomiędzy 16. października a końcem lutego.

Na zniszczenie siedliska (np. zakratowanie otworów wentylacyjnych stropodachu, w którym gniazdują jerzyki) ZAWSZE niezbędna jest zgoda RDOŚ. Nie istnieje żaden termin, w którym można by zniszczyć siedlisko bez zezwolenia RDOŚ (czyli na zakratowanie ww. otworów stropodachu nawet zimą potrzebna jest zgoda, chociaż jerzyki są wtedy w Afryce).

CO ZROBIĆ Z OTWORAMI WENTYLACYJNYMI STROPODACHU?

Prawo budowlane nie wymaga kratowania otworów wentylacyjnych stropodachu, natomiast wymaga kratowania innych otworów wentylacyjnych budynków.

Jeśli inwestor/mieszkańcy/wykonawca upierają się, że trzeba stropodach zakratować, można zaproponować im rozwiązanie pośrednie, pozwalające wyeliminować ze stropodachu duże, brudzące ptaki (gołębie). Wystarczy zmniejszyć otwory wentylacyjne. Należy pozostawić drożne otwory o średnicy 5-6 cm. Umożliwi to korzystanie ze stropodachu objętym ścisłą ochroną gatunkową **niebrudzących otoczenia ptaków, takich jak jerzyk, czy wróbel oraz nietoperzom**. Udostępnianie dla ptaków otworów wentylacyjnych stropodachów zaleca również Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, często dofinansowujący termomodernizacje.

III. INTERWENCJE

1. ZASADY OGÓLNE

W przypadku stwierdzenia zagrożenia dla ptaków lub nietoperzy w trakcie prowadzenia prac dot. budynków (np. docieplanie, remont elewacji etc.), trzeba skierować sprawę do właściwych organów, informować, a następnie pilnować, żeby instytucje podejmowały działania. Należy też pilnować w terenie, co rzeczywiście dzieje się na budynku. Inwestor i wykonawca często są bardzo mili, obiecują, że zmodyfikują prace, uszanują ptaki i nietoperze, a potem okazuje się, że sytuacja wygląda zupełnie inaczej: wykonawcy prowadzą prace tak, że zwierzęta giną.

WAŻNE (zawsze):

- **Robić zdjęcia** (gniazda, ptaki przy nich, ewentualne niszczenie/zamurowywanie oraz to samo w szerszym kontekście rozpoznawalnego tła np. konkretnego budynku, ulicy), żeby mieć dowody na gnieźdzenie się ptaków czy siedliska nietoperzy i/lub na popełnianie przestępstwa.
- **Nie być jedynym świadkiem**, że ptaki są w budynku. Świadców powinno być kilku, najlepiej jak najbardziej kompetentnych i wiarygodnych, jak np.: ornitolog, **śłużby mundurowe (np. straż miejska, policja to idealni świadkowie - ważne aby funkcjonariusze zrobili notatkę z interwencji)**, ktoś znany, powszechnie szanowany.
- **Policja lub straż miejska ma obowiązek przyjechać do interwencji.** Straż miejska to organ powołany do ochrony porządku publicznego. Jest uprawniona do ścigania wykroczeń i występowania z wnioskiem o ukaranie do sądu. Policja może i powinna zajmować się wszelkimi przejawami łamania prawa: wykroczeniami i przestępstwami. Przykładowo: jeżeli nawet policjant nie jest pewien, czy rzeczywiście robotnik na budynku nie ma prawa niszczyć gniazd jaskółek, albo też, czy w tych gniazdach są pisklęta – to i tak do wyjaśnienia sprawy musi nakazać przerwanie niszczenia. Podobnie jeśli informujemy, że w stropodachu są ptaki i zginą zamknięte kratkami, to policja do wyjaśnienia sprawy powinna powstrzymać zamykanie otworów wentylacyjnych stropodachu. Jeżeli straż miejska nie może jakichś działań podjąć sama, to powinna wezwać policję.
- **Należy ułatwić funkcjonariuszom interwencję:** pokazać gdzie są ptaki, wyjaśnić sytuację i pokazać (**a najlepiej dać wydrukowane**) przepisy, które zabraniają płoszenia ptaków gatunków chronionych przy gniazdach, niszczenia gniazd, lęgów i zabijania ptaków. Funkcjonariusz wiedząc na jakich przepisach może się oprzeć będzie mógł nam skuteczniej pomóc. W razie gdyby ptaki były zamurwane np. w stropodachu, **funkcjonariusze mogą ptaki zagrożone śmiercią uwolnić powołując się na sytuację wyższej konieczności** (były już takie przypadki). Następnie policja/ straż miejska powinna skierować sprawę do sądu.
- **Zawsze warto poinformować o zagrożonych ptakach prasę i inne media (bardzo skutecznie!).**

2. JAK INTERWENIOWAĆ

A. Jeżeli zagrożenie jest bezpośrednie, w tej chwili lub za chwilę ptaki lub nietoperze zostaną zamurwane, lub gniazda zniszczone, to natychmiast, na miejscu, czyli na budowie, trzeba poinformować, najlepiej przy świadkach (np. straż miejska, policja to idealni świadkowie - ważne aby funkcjonariusze zrobili notatkę z interwencji) kierownika budowy o problemie (zagrożone chronione zwierzęta, uwarunkowania prawne itd.) i konieczności wstrzymania prac w tym miejscu budynku, gdzie są zwierzęta/gniazda/siedliska. Jeżeli wykonawca i inwestor nie chcą uszanować prawa i życia zwierząt, to należy wezwać policję.

Poza informacją bezpośrednią należy poinformować o zagrożeniu także mailowo wysyłając jeden mail na jawną listę adresów do: inwestora, wykonawcy, RDOŚ, PINB, WOŚ, policji, straży miejskiej, wszelkich możliwych organizacji chroniących zwierzęta lub przyrodę (włącznie z Greenpeace, która budzi szczególnie respekt ;)), mediów.

B. Jeżeli prace są prowadzone na budynku, gdzie są ptaki/nietoperze i przewidujemy, że im zagrożą:

1. Poinformować o zwierzętach w budynku i przepisach prawa wykonawcę i inwestora (czyli np. spółdzielnię, i/lub administrację nieruchomości). Informację przekazać **osobiście**, przy świadkach (np. **straż miejska, policja to idealni świadkowie - ważne aby funkcjonariusze zrobili notatkę z interwencji**). Tą samą informację powinno się mieć w formie pisemnej i złożyć u informowanej osoby. Na kopii pisma osoba informowana powinna podpisać **potwierdzenie odbioru z datą**. Potwierdzenie odbioru można uzyskać także wysyłając pismo **pocztą za potwierdzeniem odbioru** lub chociaż **listem poleconym**. Dzięki świadkom i potwierdzeniom pisemnym inwestor i wykonawca nie będą mogli udawać, że nie wiedzieli o ptakach w budynku lub nie znali prawa, które je chroni.

Informację o zagrożeniu ptaków/nietoperzy w budynku należy **wysłać co najmniej mailem a najlepiej także listem poleconym lub osobiście złożyć w kancelarii do wiadomości do:**

- Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego (PINB),
- Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ),
- Wydziału Ochrony Środowiska dzielnicy lub gminy (WOŚ)
- wszelkich możliwych organizacji chroniących zwierzęta lub przyrodę.

Dobrze jeśli na kopii pisma z informacją podpisze jego odbiór (z datą) także kierownik budowy kierujący termomodernizacją, jednak prawdopodobnie nie podpisze jeśli nie będzie temu asystować policja lub straż miejska.

Wszędzie jest jakaś lokalna organizacja zajmująca się ochroną ogólnie pojętej przyrody (lub zwierząt). Może działa w okolicy np. lokalna grupa Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków, oddział Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami lub inspektorat OTOZ Animals? Organizacja pozarządowa może udzielić wsparcia w działaniach na rzecz ochrony zwierząt. Działania organizacji pozarządowej są często traktowane poważniej, niż działania „zwykłego obywatela”.

2. Jeżeli poinformowana ekipa, inspektor nadzoru inwestorskiego, inwestor nie chcą uszanować prawa i życia zwierząt i zmodyfikować przebiegu prac należy wezwać straż miejską (w Warszawie najlepiej Patrol Ekologiczny) i policję oraz **niezwłocznie zgłosić sprawę do PINB**. Dobrze jest sprawę zgłosić także dzielnicowemu – dane kontaktowe powinny się znajdować na tablicy informacyjnej wywieszanej na klatce schodowej w budynku. Patrolowi należy dokładnie wyjaśnić gdzie są i jak są zagrożone ptaki, oraz to, że są pod ochroną. **Trzeba też podać funkcjonariuszom podstawę prawną (najlepiej dać wydrukowane przepisy do ręki).**

Ponownie poinformować telefonicznie i pisemnie (dostarczyć osobiście lub poleconym) **PINB, RDOŚ i WOŚ danej gminy/dzielnicy** o zagrożeniu ptaków w budynku. **Zażądać wstrzymania prac przez PINB**. W razie przeprowadzania wizji lokalnej przez PINB lub inny organ trzeba wziąć udział i pokazać w terenie na czym polega problem.

Gdy **trzeba zatrzymać prace ociepleniowe, informujemy o tym pisemnie** (powołując się na konkretne przepisy prawa) **powiatowego inspektora nadzoru budowlanego**. Dobrze jest też dodatkowo przeprowadzić rozmowę telefoniczną z właściwym inspektorem z PINB i wyjaśnić mu dokładnie i rzeczowo sytuację. Pamiętajmy, że **funkcjonariusz publiczny (którym jest w rozumieniu art. 231 kodeksu karnego np. organ nadzoru budowlanego), który nie dopełniając swoich obowiązków działa na szkodę interesu publicznego (jakim jest ochrona środowiska) dopuszcza się przestępstwa z art. 231 par. 1 kodeksu karnego.**

W przypadku uwięzionych w budynkach ptaków/nietoperzy czas gra decydującą rolę. Trzeba cały czas „trzymać rękę na pulsie”, tzn.:

- sprawdzać co się dzieje na budynku, jak postępują prace, jaka jest sytuacja zwierząt
- **ponaglać**, pilnować co zrobiły poszczególne organy w danej sprawie, **dzwonić** choćby 100 razy, pytać, interesować się, **zawiadomić media** - bo wtedy szybkość i skuteczność całej akcji znaczenie wzrasta.

IV. UPRAWNIENIA STRAŻY MIEJSKIEJ

Funkcjonowanie straży miejskich (gminnych) reguluje ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych. Zadanie straży określa Art. 10. 1. „Straż wykonuje zadania w zakresie ochrony porządku publicznego wynikające z ustaw i aktów prawa miejscowego.” Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wydało w roku 2004 publikację STRAŻE GMINNE (MIEJSKIE) - zbiór opinii prawnych. Wyjaśnia ona znaczenie ww Art. 10. (cyt.): „(...) biorąc pod uwagę zakres działalności strażników gminnych (miejskich) oraz intencje prawodawcy w stosunku do straży, należy stwierdzić, iż sporadycznie zdarzające się **przypadki zawężania uprawnień straży gminnych (miejskich) do niektórych kategorii wykroczeń (np. do wykroczeń za które strażnicy gminni mogą nakładać grzywny w drodze mandatu karnego) jest sprzeczne z obowiązującymi przepisami. Pojęcie „porządku publicznego” i „spokoju publicznego” należy rozumieć w szerokim znaczeniu. Generalnie straż gminna (miejska) jako organ powołany do ochrony porządku publicznego jest uprawniona w zakresie swego działania do ścigania wykroczeń i występowania z wnioskiem o ukaranie do sądu. Dodatkowo wobec niektórych kategorii wykroczeń strażnicy gminni (miejscy) mają prawo do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego.”**

W przypadku, gdy strażnik miejski uzna, że nie ma wystarczających uprawnień, aby interweniować gdy czyjeś niezgodne z prawem działania zagrażają ptakom, zawsze może on wezwać policję.

V. CO ZROBIĆ JEŚLI ORGAN lub FUNKCJONARIUSZ NIE CHCE ZAREAGOWAĆ W PRZYPADKU ŁAMANIA PRAWA CHRONIĄCEGO ZWIERZĘTA?

W razie niepowodzenia na poziomie podstawowym od razu zwracamy się do przełożonych tych osób (które muszą nam podać: imiona, nazwiska, funkcje, numery służbowe, które spisujemy) a następnie do instancji nadrzędnej, tj. odpowiednio, np. Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego lub Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego, Komendanta Straży Miejskiej lub Policji, Prokuratora Rejonowego itp.. **Funkcjonariusz publiczny (którym jest w rozumieniu art. 231 kodeksu karnego np. organ nadzoru budowlanego), który nie dopełniając swoich obowiązków działa na szkodę interesu publicznego (jakim jest ochrona środowiska) dopuszcza się przestępstwa z art. 231 par. 1 kodeksu karnego.** Grozi mu za to kara pozbawienia wolności do lat 3.

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

Zadanie „Przeprowadzenie działań edukacyjnych z zakresu ochrony zwierząt” jest realizowane dzięki dofinansowaniu m. st. Warszawy.

Autorka: Dorota Zielińska, Stowarzyszenie Stołeczne Towarzystwo Ochrony Ptaków